

شعبان ۱۵، ۱۳۳۲

ايون ۲۵، ۱۹۱۴

ئالدىنقى ۋە ئالدىنقى

[الدين والادب]

آيدە ايكي مرتبه نشر ايدىلور دىنى، ادبى، علمى ۋە سىياسىي
مجلهء اسلاميه در.

محرر و صاحب امتيازى: ملا عالم جان البارودى

مندر جاتى:

تفسير: (سورة بقره) بنده لوده روحانى و جسمانى
قوتلر، و شول كشى لرنك صفتلرى، يهودلرنك
بوز اوغه تابنووى و سببى، شريعتده صورت يساق
ايتولوى نك سببى.

حديث: كور كهم خلق دين نك يارطيسى بولوى،
خلقى كشى نك عمرى اوزون بولوى. قوناق صيلاو،
بو اش نك خلق كيدشينه قاراب مختلف بولوى،
عربلر و عموما مسلمانلرده مسافرلرگه حرمت هم
مدنيت بلاسى.

شهر و جهان: روزەنك فائده لرى. ايمانى سلامت
كشى روزغه آغر قسئماسه تيوش.

اش خلقى نك روزەسى: ملا عالم جان البارودى.
دين حقند: پيغمورلر يباريلو، دين عالملى نك
وظيفه لرى.

حساب و هلال مسئله لرى: محمد مراد رمزى
اصحاب كرام و چن مسلمانلر نيچوك بولغانلر?
شهر شرف.

قران اماملى نك داكلادى.
حكمتلى سوزلر

۱۹۱۴

الهداية مع الكفاية
فقہ حنفی کتابری آراسنده
هدایه نك نیندی اور ن طوتقان لغی
البته كوب كشیگه معلوم، بو حقه سوز اوز ایتور غه حاجت تو گل
یتون اسلام دنیاسنده غایت الوغ اعتبار و حرمت قازانغان اشبو
عزیز کتاب بزنك مملکت مزدهده بر نیچه مرتبه باصلدی. فقط ایک
گوزهل، ایک درست باصلغانی صو گئی یللارده «معارف» کتبخانه سی
طرفندن خاریطونف مطبعه سنده باصدر یلوب صو گندن تماما بزنك
ملکمزگه کوچکان باصمه سیدر.

کتابنك چیتنده «کفایه» اسملی معتبر حاشیه سی ده باصلغان.
الوغ ایکی جلدده، زور قولده، یاخشی کاغذگه باصلغان
اوشبو کتابنك بهاسی پوچته سندن باشقه ۴ صوم ۷۵ تین.
کوبلاب آلوچیلار غه بیوک اکرام!

شرح مختصر الوقایه لعلی القاری

بتون مدرسهلرده درس کتابی اولاراق قبول ایتلگان مشهور
«مختصر الوقایه» کتابنك شرحلرندن ایک گوزهل بولغانی شبهه سز
اوشبو علی القاری طرفندن یازلغان شرحیدر. بو کتاب هدایه شرحی
مشهور «فتح القدیر» کتابی روشنیچه علمی صورتهده یازلمشدر.
شارح حضرتلری هر مسئلهده آیت وحدیثلردن دلیللر کیتروپ
چن فقهی روشده آچق بیان ایتهدر. بو کتاب بوندن بر نیچه یللار
مقدم داملا عالمجان البارودی حضرتلرینك تصحیحی بر له غایت درست
ایتوب باصدر لغان ایدی.

ایکی جلدده، اورتاچه زور قولده، غایت آچق باصلغان،
بهاسی پوچته سندن باشقه ۳ صوم ۶۰ تین.

الدُّرُ وَالْأَكْبَرُ

۱۲ نچى سان ۱۳۳۲ سنه شعبان ۱۵ چهارشنبه ۱۹۱۴ سنه ايون ۲۵

تفسير

وَإِذْ وَاَعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِن بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ ﴿٥١﴾

ترجمه:

ايسكارگز شول وقتنى كم موسى غه قرق كيچه (چله) نى وعده ايتدك. صوگره سز، موسى دن صوگ، براغونى اور نسر وتيوشسرگه (معبود) توتدگزر. سزلىر ظالم لرسز (عبادت قىلور غه يار اماغان نرسه گه عبادت قىلوب شرکگزر سببلى اوزگزرگه ظالم قىلدگزر) [*]

ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥١﴾

ترجمه:

بو اشگزدن صوگ (تو به قىلغاچ) سزدن زگناهگزنى كچردك. البته شكر ايدورسز (خالص بگا عبادت ايدوب كفر شرکدن صاقلانورسز).

ايضاح و تفسير:

انسانده روحانى جسمانى اولاراق ايكى قوه بار. جسمانى قوه: توبان، واق نرسه لر برله جووانا، بار لذتى كوز قولاق كى حسلىر ايله كورالغان نرسه لردمگنه، باراق همتى فانى بولغان گوده سىنى تربيه قىلورغنه بولا. حواسدن يوقارغى نرسه لرنى آگلاوده، و آنلار برله

[*] قصه نك تفصلى طه سوره سنده.

لذتلنوده بو جسمانى قوه نك برده حظى (ألوشى) بولماي.
روحانى قوه: حواسنك فوقنده عالم جسمانىنك (بو دنيا نك)
طمشنده بولغان روحانى والهى اشلرگه ميل ايتيه، وشونداي بلند
معنوى نرسه لر برله لذتلنه.

قايو كمسنه ده جسمانى قوه غالب بولسه، اول كشينك بار همتى
گوده سيني تربيه ايتوده، وبارلق آغى وفكرى شول جسمانى كوزگه
كورلگان، قولاقغه ايشدلگان نرسه لر ده گنه بولا. حواس خار جنده
بولغان نرسه لر نى آگلاماي، آگلار غاده ترشماي و آنداى نرسه لر دن
لذت تابماي. بوتورلى خلق بختسز شقى آدملر در حيوانلار دن ظاهرى
نل برله گنه آيورلغان، لياقتسز انسان اسمى كونا ر و ب يورگو چيلر در.
بو گروه، معنوي ياتقه تا ايدلگان دينى ده يخشى آگلامايلر، آنك شعائر ينى،
تيوشلى بنده لك وظيفه لر ينى (عبادت لر ينى) اوتاوده مساهله لى و غفلتلى
بولالار. حتى ايك معنوى و روحانى بولغان اوشبو عبادت اشنده ده
حسى و جسمانى طرفى آرتق و قوتلى كوروب كوزلرى و قولاقلىرى
آرتندن بارالار.

اما قلبى سلامت، قوه روحانيه سى غالب كمسنه لر بالعكس
جسمانى طرفه آرتق رغبت ايتمايلر. بار همتلىرى حيوان كى
گوده تربيه سینه، گوده لذتینه مصروف بولماي، قلب و عقللىرى ده كوز
وقولاقغه باغلانماي، بلكه معنوي ياتقه مصروف بولا. بونلر نك معنوي ياتقه
و روحاني ياتقه ايمان و اعتقادلىرى قوتلى، حس و صورت عالمينه نظرلىرى
ظاهرى و صورتى گنه بولوب، بارلق همت و غيرتلىرى قلبلىرى نى اصلاح
ايدو، روحاني ياتقه مناسبت و الفت حاصل ايدو بولادر. مونداي آدمار
چن انسانلر، الله سبحانه و تعالى گه تيوشلى رهوشچه ايمان ايتكو چيلر
و تيوشلى رهوشچه آنى تانو غو چيلر و آغا بنده بولورغه لايقلر، آنك
عبادتینه رغبت ايتكو چيلر، و آنك رضالقينى قلب و جانلىرى برله

كر كسنو چيلردر . پيغمبرلرنىڭ كورسنگان يوللرى دە اوشبو يولدر .
نجات و سعادت اوشبو رهوشده گنه در .

خلاصه : بدبختك ، ضلالت ، خسران جسمگه و جسمانى اشركه
اهميت يرو ، جسم تربيه سينه بارلق غيرت وقوتنى صرف ايتوده در .
سعادت ، هدايت روجه اهميت يرو ، آنى كر گنجه (پيغمبرلر
بيور غانجه) تربيه ايتوده در .

يهود قومى الكده نيقدر قدرلى ذاتدن و فضيلتلى نسلدن
بولسه لر ده روحلر ينى تربيه ده ، قىلر ينى اصلاحده ، عقللر ينى درست
رهوشده تكمilde اجتهاد ايتمگانلر ، بلكه همت و غيرتلى جسمانيات
ومادياتده بولغان . حواسنىڭ خار جنده اولان نرسه لرنى آكلاماوده
وبالخصوص الله عز و جل نى تانوده و آنى تقديس و تنزيه ده عقللرى
ناقص و فكرلرى قاصر بولغان . شونلقدن شاب دگزندين چيقار
چيقماس ، اللهنىڭ ايس و عقل كيدر لك قدرتى كوز آلندن كيتهر
كيتماس ، صورت و صنمغه عبادت ايتكو چيلر نى كوردكلرنده « اى
موسى ، بز گده بونلرنىڭ معبودلرى كى بر معبود توز گل » ديگانلر .
واوشبو ايضاحى مطاوب بولغان آيت حكايته چه موسى عليه السلام
طور تاغينه اللهغه مناجات ايجون كيتدكنده سامرينىڭ توزگان ،
مونه سزنىڭ ربگز ديو كورسه تكان بوزاغوغه عبادت قىلا
باشلاغانلر [*] بونلرنىڭ بو ضلالتلرى ، عقللرى جسم و جسمانياتغه
باغلانودن ، و حواس آرتندن غنه يورودن ، و بناء عليه الله تعالى نى
يخشى تانو ماودن و آنىڭ آنداي صورتده ظهور و حلولدن ياكه
انعكاسدن منز و مقدس ايدكىنى كر كنججه بلوب يتمگانا كلرننددر .
ايسكيلرنىڭ شولاي ايزگولر صورتلر ينى تعظيم و تقديس ايتوب

[*] قصه نىڭ تفصلى طه سوره سنده .

عبادت در چه سینه ایرشدر ولری، و شول یول برله کفر و شرکگه
 تشواری سببندن، شریعتده صورتنی خصوصاً کبار صورتلرینی
 احترام ایتوب آسراو یساق ایدلوب، دیننی شائبه شرکدن صاقلاونی،
 ایمان و توحیدنی خالص کوینچه آصراونی قصد ایدلگان.
 موسی علیه السلام الله طرفندن دستور دین و قانون عبادت
 و هدایت بولورلق بر کتاب کرکسندکده، باذن الله مکان مقدس
 بولغان طور تاغنده قرق کون عبادت و ذکر الله برله یووانوب
 زیاده چه صفاء قلب و قدسیه عقل حاصل ایتدکنده، آگا تورات شریف
 ویرلگان، واول توراتنی فرقان وهدی ایدلگان. لکن یهود غفلت
 و جهالتلرندن ضلالتکه تشوب شول مدت اچنده کفر و شرککه
 تشکانر، براغوغه عبادت قیلا باشلاغانلر. لکن ینه تو به لری صوگنده
 موسی علیه السلام نك دعا و مناجاتی سایه سنده بو گناهلرینی کیچورگان،
 الله تعالی یهودگه شول تاریخی بیوک خطالرینی ایسکار توب
 اللهغه شکر ایدرگه و آنک طرفندن کالگان هر بر آیت و فرمانیگه
 ایاروب، آندای خطا و کفر لردن صاقلانویولینی قر آنده کورته سه در.

وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿۵۲﴾

ترجمه:

و شول وقتنی کم البته کونولورسز دیو موسی غه کتاب و فرقان و یردک.

ایضاح و تفسیر:

موسی علیه السلام غه الله تعالی تورات اسمای حق و باطل
 آراسینی آیوررلق کتاب ویرگان، امته که آنک قدرینی بلو و آگا
 شکر ایتو، و آنک بوینچه تغیر و تحریفسز (اوزگارتمای بوزمای)
 عمل قیلو لازم بولغان. لکن یهود خاقی شکر ایته آلمغانلر،
 تورات برله عملنی یرینه تیکورمگانلر. الله تعالی شلته روشنیچه شول

دالار ينى ايسلار ينة تشور ووب، باشقه لار غەدە عبرت بولسون ايچون
 آنلر نك قصه لار ينى حكايت قىلغان، آيتده اولان كتاب و فرقان
 ايكايوى بىر در. كر كلى احكام، مو اعظ ياز لدقندن، «كتاب» هر مسئله ده
 حق بر له باطل آراسىنى آيور غانلقدن، فارق معناسىنى مبالغه بر له
 آڭلاتور ايچون «فرقان» ديولمشدر. فرقان ده كتاب كى الله نك
 هر كتابينه (تورات، انجيل، زبور، قرآن غه) ايتوله تورغان
 عام بولغان اسم و صفدر.

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ لِقَوْمِهِ يَقَوْمِ أَنْكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمْ
 الْعِجْلَ فَتُوبُوا إِلَىٰ بَارِئِكُمْ فَاقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ
 عِنْدَ بَارِئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٥٤﴾

ترجمه: دخى شول وقتنى كم موسى قومينه: اي قوم، سز بوزاغوغه
 عبادت قيلمقكز سببلى اوزكزگه ظلم ايتدكز. بس خالقكزغه قايتكز،
 اوزكزنى اولتركز. خالقكز قاشنده اوشبو رهوش سرنك اوچون
 خىردر. آنلر شولاي قىلدقارنده اله آنلرغه قايتدى (عفو ايتدى)
 اول قايتقوچى و رحمت ايتكوچىدر.

ايضاح:

يهوديلردن بايتاق خلق بوزاغوغه عبادت ايتوب
 ضالانغه توشكابلر ايدى موسى عليه السلام طور دن قايتوب آنلرنى
 وعظ و شلته ايتكاج اوكونگانلر، قورققانلر و قايغورغانلر، الله دن
 يارليقاو ايسته گانلر. لکن گناهلىرى بيك الوغ بولغان، توبه لرى
 اوچون قانلر ينى فدا و جانلر ينى قربان ايتو شرط ايدلگان. خطا
 و قباحت لرى ينى يىخشى آڭلادقارندن، الله نك رضالقي اوچون، بونلرغه
 جانلر نىدن كيچو قيون بولمغان. الله نك اذنى بر له بر بر ينى
 اولتورگانلر، آنا بالاسىنى بالا آتاسىنى اوز رضالقرى بر له

اولتورگانلر . بیک کوب نفوس هلاک بولدقندن، خاتون قز بالا
چاغا آراسنده کوب فغان و فریاد قوزغالغاج موسی علیه السلامده
الله تعالی گه کوب تضرع لر قیلغان . بس توبه لری مقبول بولوب
مقتوللر شهید، قاتللرده کیچورلوب گناهدن آرچیلوب قالغانلر .
بعض روایتده بو واقعه ده یتیمش مک قدر بنی اسرائیل اولتور لگانلگی
وارد بولغان .

آیتده گی «فاقتلوا» «فتوبوا» امرینی بیان، توبه رهوشینی ایضاح
اوجوندی . اوشبو رهوشچه گناهدن آرچیلوب دنیادن کیتمک،
اللهنک رضاسینه ایرشمک الوغ سعادتدر . اول زمانده غی بنی
اسرائیل پیغمبرلرینک صحبت ووعظی سایه سنده بو نوع توبه نی
یوکلرگانلر، و آخرت لری اوچون الوغ فائده ودرجه گه نائل بولغانلر .
اول وقتده غی یهود خلقینک حمق وفسادلرینه، جهل و عنادلرینه کوره
توبه لری اوچون، گناهلری حسبینچه هر مادده شدتلی جزاء شرطایدلگان .
الله تعالی محض فضل وکرمدن خیر امت اولان امة محمدیه گه
توبه لری اوچون ندامة صحیحه، تضرع کامل شرط لری برله
اکتفا ایتکان . شکرانه سینی یتوشدر ماسلک فضل الهی وکرمر بانی در .
ذلك فضل الله يؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم .
ملا عالمجان البارودی .

حدیث

(۴۴) حُسْنُ الْخُلُقِ نِصْفُ الدِّينِ .

رواه الديلمی فی الفردوس .

ت: کورکام خلق دیننک یارمیدر .

ش: کورکام خلق، خلقغه یخشی رهوشده معامله قیلودر: صبر،

تحمیل، حلم، مدارا، موداسا، رفق كېى يېخشى صفت و معنالىرى
متممىندىر. مذکور صفت و خىلقىرى بىندىنى كۆپ فسادلاردىن و كۆپ
خىطالاردىن و گناھلاردىن ساقلايدىر. شونىلقدىن حسن خلق دىنىڭ
يارمى دىمك مۇمكىن بولادىر.

مطالعة اخرى: تمام دىن: اللهغه و آنىڭ مخلوقاتىنه تيوشلى
رەوشچە معاملە ايتىمكىدۇر. بس بىر نىصفى: خالىق عز و جلنى تانوب
آنىڭ حقوقىنى رعايە قىلو، قالغان نىصفى مخلوقاتىنه گوزەل معاملە
ايتىمكىدۇر. اوشبو حسن خلق دىنىڭ يارمى بولادۇر. آدم بالاسى صبر
و تحمل آزلقدىن باشىنه كۆچك كىنە بلا و مشقت كلسە، ياكە بىراگوزدىن
آزغىنە آغرىق كورسە، تيوشسىز سوزلار حتى دىن و اعتقادىنه
زىيانلى سوزلار سويلەرگە حاضر تورادۇر. حلم و رفقى آز كىسنى
تىز آچىغلانوب كىرىدىن آرتق انتقام (اوج) آلوب ظلم ايتە، اوزىنىڭ
دىنىنه زىيان كىتورە. بناً عليه كور كام خلق بىندىنىڭ دىنىنى ساقلازغە
الوغ و سيلة الوغ و اسطە بولا. مگر حسن خلق، صبر و تحمل
و حلمنىڭ سىببى گناھلار و يغو (حس) نىڭ آزلقدىن، حسن و قىبىنى تىمىزنىڭ
كىلىكىدىن بولە. بونوع ماقتاولى، صحت بدن سلامت دىن دە خىلدار
بولسە دە ايك فضىلىتلى بولغان نوعى دىگىدۇر. چونكى بونداى آدمنىڭ غىبىنى
كىتورە، و قىبىنى بوزە طورغان نرسە كۆپ بولماي صبر و تحملگە كۆپ
حاجت دە بولماي بو خىلقلارنى اختيارى بىرلەن كىسب ايتكان اشلىرى بولماي.
اما بىر آدم طبعىتىدە قوتلى حس، و درست تىمىز صاحىبى بولوب دە كىف
بوزارلىق، كوگل قالدۇرلىق نرسەلەرگە قارشى صبر و تحمل بىرلە
معاملە، حلم و عفو بىرلە مقابله ايدىر، نفسىنه و شىهوتىنه مالك بولور،
علو جابلقدىن و حسن تىرىپسەندىن يېخشى و يمانغە كور كام رەوشدە
مقابله ايدىر؛ موزە بو كىسنى چىن اخلاق صاحىبى، دىن و علم اخلاقنىڭ
چىن ماقتاولى اعضاسى، ملتىنىڭ ايك فائىدەلى كىشى سىدىر.

حديث شريفلر ده حقيقه ماقمانو لغان حسن خلق صاحبي ده

اوشبو كمسنه در.

حسن خلق نصف دين بولغان كبي نصف حيات ده بولادر.
چونكه كور كام خلقلى آدم كيك كو گللى، غالباً طنچ جانلى، تحملى
چدام، هر كمگه كور كام معاملهلى بولدقندن، قايغو حسرتى آز بولا،
دياوى اشهرگه كر كچه گنه اهميت بيره، تيوشندن آرتق اوزىنى
واتماي بور جولماي، شونلقدن غالباً صحتى يخشى، عمرى بركتلى
بولادر. اما عصبى (خلقسز) آدملر نك صحت لرى ضعيف، عمر لرى
غالباً قسقه بولادر. بو مسئله تجر به ايدلمكده وهر بير ده مشاهده
ايدلمكده در.

(۴۵) حَقُّ الضَّيْفِ حَقٌّ وَاجِبٌ.

رواه احمد.

ت: قوناق حقى اوتاوى تيوش واجب حقدن.

ش: قوناق ايتو انسانيت عالمنده تيوشلى، انسانيتك و ظايفى
جمله سندن بولغان اشدر.

قوناقلق انسانلر نك بر بيرينه بولغان حسن معامله لرى و معاونتلر يدر.
بو رموش هر قايو طائفه ده، هر قايو دينده ماختاولى و مقبول خلقدر.
قوناق قبول ايتمگان، قوناقنى احترام ايتمگان، خزينه سنده بارى
برله قوناقنى صيلا ماغان، قولندن كلگانچه آنك مراد و مقصودينه
ياردم ايتمگان كمسنه هر كم قاشنده لئيم، پست، سفيل آدمدر.

الكى پيغمبر لرده خصوصاً ابراهيم پيغمبر ده عليه وعليهم الصلوة
والسلام قوناق سويگانك، حتى قوناقسز يمك يمه گانك مشهور در.
عرب خلقنده - كرم و سخاوت و مروت بابلرنده همه دن
استون بولدقارندن - قوناق مسئله سى بىك الوغ مسئله در. آنلرده
الكدن بيرو قوناقنى رعايه و حرمت بابنده بارلقلرينى فدا ايتمك
در جهسى موجوددر.

اسلام دینی - کرم و مروت و چن معناسیله اخوتکه بنا ایدلگان
دین بولغانغه - قوناق باینده تورلی رهوشلر و تورلی بیانلر برله
تنبیه و ترغیب ایتکان.

رسول الله صلی الله علیه وسلم، تورلی وکوب سوزلری،
واوزینک فعللری و قلقلری برله بو باینده دلالت و هدایت قیلغان.
قوناق باینده کلگان حدیثلر و روایتلرگه کوره شرعا قوناقنک
تیوشل بولغان حقی: قوناقغه یات یرده قونار اورنغه محتاج بولسه
اوج کونگاچه (کرك یراغنی) یتوشدر گانچی باش و کوز آلغانچی
اورناشدر مق) عرفچه آش و صووینی و یرمک، و بو آراده آچیق
چهره (چرای) برله خدمتینی - اوزی یاکه خادمی آرقیلی - اوتامک
وسائر یموشی بولسه قولدن کلگان قدر یاردم ایتمکدر. اوج
کوندن صوگره - غالباً یموشلرینی یتوشدر و مدتدن صوگره -
قوناق ایتمک لازم دگلدر. بلکه تفضل و زیاده احسان قیلندندر.
اشبور رهوشلی قوناقغه تربیه و حرمت هر مملکتنک معیشتی و تورمشینه
کوره بولسه کرك. الکی تورمشلرده شهرلرده عمومی مسافر
خانهلر بولمدقندن هر کمگه مسافر نی و قوناقنی - اورامده قالماسون،
اوزی و اشیا سی و یران و هلاک بولماسون ایچون - اوز ایوینه
قبول ایتمک تیوشلی بولغان. لکن حاضرگی آوروپا تورمشنده
عمومی مسافر خانهلر هر قایو شهرلرده حاضر بولدقندن اقتدارلی
قوناقلر حقنده بویله اوج کونگاچه ایوده قوندر مق و تربیه سینه
تمام کفیل بولمق لازم بولماسه کرك. ومع ذلك انسانیت و اسلامیت
وظیفهلرینی و حقلرینی اوتامک، اعانتکه نی رهوش برله بولسه ده
محتاج بولغانده، هر کمنک اوزینه کوره تربیه و احترامینی اورنینه
تیوش کورمک و بالفعل اداسنده همت ایتمک مروتاً لازمدر.

ضیافت سنت طبیعیه سینی برنچی درجه ده اوتاوچی اسلام عالمیدر

خصوصاً عربستان، تركستان كېي چن اسلام مدنيتىنى يوقالتوب
 بتورمگان، حاضرگى مدنيت مفايدىنە بتونلاي بىرىلوب بتمگان
 گروھلار دە بو فضيلت پىك شايعدىر. مثلاكور ب بلديكمز بخارا وتاشكند
 ولايتلار نده، يىگرە كده قريه لار نده، هر يور طده قوناق ومسافر ايچون بر
 ايوا حاضر نە، تانس ويات قوناق باروب اينە، اوچ كوزنگاچە حالدر نچە
 قوناق ايتەلر، آش وچاي وسائر خدمتلىرىنى اوتايلىر، مسافرنىك اينمكى
 ايچون مناسب صور امايلر، شولر موشلى مروتنى اوزلر ينە تيوشلى
 وظيفە بلەلر.

بىرنىك بلغار تركلار نده قريه لار دە آزاراق موڭا اوخشاشلى
 مروت بار. لکن شهر خلقندە هر مملكتدە قريه خلقينە كورە كرم
 موندای مروت آزارا قدر. بولسە بارى قارشىلق ضيافتى، بورچ
 تولاو درجە سنده گە بولادر.

عرب حكيملىرىك «الكرم فى البداوة والبخل فى الحضارة»
 ديگان مثللىرىنى تجر بە تصديق ايتمكدهدر.

مدنيت ارباينىك اوز منافعلىرى ايچون مؤنتلىرى آغر، شغل
 ومشقتلىرى كوب، هر نرسەلىرى بهالى، وقتلىرى آز بولمقى بلكە
 بور موشكە سبب بولغاندىر.

مدنيت حاضرەنىك مودە پرستلىكدن تورلى اسرافلار غە سببلىكى،
 حاجت اورنلردە مشروع ومسنون بابلار دە بخل وامساككە باعثللىكى
 كويدىر. آدمنىك چن انسان وحقيقى مسلمان بولوب پشامكى، سادە
 معيشت اصولىنى اختيار ايتوب مودە بلاسننن ومدنيت جفا سنندن
 قور تولا آلدقندىغە ممكندىر.

شهر رمضان

رمضان روزەسى شىعار اسلامدىن بىوك قىمىدىر. پىش بولغان
بىنا اسلامنىڭ بىر سىدىر.

روزە ظاھىرىدە كۈندىز، يىماي ايچماي توزمىك كىنە ايسەدە حقىقتە.
كوب حكمتلرنى مشتمل بىر الوغ عبادتدر.

روزە علم طب و حفظ صحت بويىنچە تن و معدەدە (آش)
قزانندە مجتمە بولوب بوزولغان ضرورى مادەلرنى يوقالته، تن

وقزانغە ياڭغى قوت و يىرە، شول يول بىرلە بدننىڭ صحتىنە سبب
بولالا. بعض وقتلردە آچىغوب معدە و سائر هضم آلترىنى آرچو
فائىدەلى ايدىكى حفظ صحت عالملىرىنىڭ شىهادتلىرى بىرلە ثابتدر.

بىو طبى فائىدە جسم تىربىيەسىنە اھمىيت و يىرگۈچىلەر ايچون روزەغە
رىغبت ايتدرىلك، و آنىڭ مشقتارىنى يوكلا تورك بىوك غايەدر.

اما مونىڭ علاوہسىنە قلب و روح تىربىيە و تىصفىيەسىندە تاثيرى
چىكسىزدر.

انساننىڭ غالباً اخلاق فاسدەسىنە معين توفىقتدر. بىنا عليه

روزە بىرلە نفس بايتاق يىموشاى، كوڭل صافلانە و نىچكارە، عالم

ملكوت و علوىگە مىل و مناسبتى آرتە، اللەغە يقىنلىقى اىدىلنە، صافلىق

و نىچكالىك آرتىمقىلە احتىساس آرتوب وجدان دە صافلانە و اعتدالىكە

كلە، شول ساىيەدە بندە اوزىنىڭ بندەلكىنى آڭلارغە، خىضرە الوھىت

قاشىندە توز چوڭارگە، آنىڭ مەبۇدلىكى و يالغوز مەلجالىكى ايلە اعتراف

ايدىرگە منشا بىولا و اشبورەوش ايلە موڭا بخت و سعادت آچىلا،

توفىق ھدايت اسبابلىرى حاضرلنە.

روزە عبادتى اللە بىرلە بندە آراسىندە مخفى و مستور بولغان

بىر بىوك عبادتدر كە بندەنىڭ رىينە و مەبۇدىنە يقىنلىقى ايچون بىك

توغرى يولدر.

بندہ اسلام دعوا سندنہ، اللہ غہ ایمان ایتوب آنک مغفرت
 ور حمتدن امید ایتمکده ایکان، یلندہ بر آی قدر آنک رضاسی
 ایچون اوزینہ آزغہ آغرلق یوکلمک، آش و صو وقتلرینی
 آلماشدر مق البتہ یگل بولسه کرک، وهم مخالفتی تصور ایدلماز
 در جہدہ التزام و اتباع ایتسه کرک.

بر بندہ اللہنی تانوغان، و آنک قیامتده حسابی و عملر گہ
 کورہ جزاسی بار دیو بلگان بولسه، و آگا شول ربی و خالق
 طرفدن: «هر کم رمضانده روزہ توتسون» خطابی ایر شسه البتہ
 آنک وجدانی طگلاماسقہ یول تابماز، بلکه اطاعتکہ رغبت و مسارعت
 ایدر، و شول قدر کوچکنہ اطاعتی بر لہ لذت تابار و خالقینک
 رضالق وعدہ سینی غنیمت سایار.

برنک اسبو آرون و قزو کونلر ده گی روزہ من اللہ غہ یقینلق
 و آنک رضالق ایچون نی قدر غنیمت اشدر. آدم بالاسی بر دوستینک
 بر بالاسینک کوکلی ایچون چیکسز مشقتلر یوکلائی و تور لی جفالر غہ
 اوچرای، اللہنک رضالق ایچون - اوزینہ چیکسز طبی فائده لرنی
 متضمن بولغان - روزہ مشقتینی یوکلمک بالطریق الاولی تیوش دگلمو؟
 آزغہ وجدان موگا مجبور ایتمز مو؟.

اللہ بندہ لرنہ (اوزلرینی بندہ دیو تانوغانلر غہ) روزہنی فرض
 فیلغان آنلر غہ جبر و ظلم ایچونمو، آنلر نی مشقتلی، طاقتلر ندن تشقاری
 اش بر لہ عذابلاو ایچونمو، یا کہ اوزینہ عائد بر فائده ایچونمو؟ خیر
 بویله دگل، بلکه بندہ لرنک اوزلرینہ عائد فائده ایچون فرض ایتکان.
 باشده روزہ فرض ایدلگان یرلر (حرمین) ده کونلر بز ده گیدن
 اوچ دورت ساعت فسقہ بولسه ده حرارتلری (قزولقلری) اون بش
 یکر می در جہ آرتقدر، رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم و بار چه صحابیار
 و سائر چن مسلمانلر شول هوالرده روزہنی کامل توتقانلر، نفسلرینی

اختيار لر ينه قويمغانلر، بلكه نفس تلاكىنى الله تلاكينه فدا ايتكانلر. شول يول بر له الله نك رضا لقينى تابقانلر و بتون صوغى مسلمانلرغە يخشى اورنك بولغانلر.

بوروزە عبادتندە - ممكن بولا توروب - مساهله ايتكوچى، مسلمان اسمىنى تاشوغان ذات فى الحقيقة الله نك امرىنى و آنك بر مبارك قانونىنى اوزى نك شهوانى قرىنه فدا ايتكان، نفس امارەسى نك تىلاكى قارشوسىندە هيچ يوق غە حساب ايتكان بولادر. نى قدر رذيل نى قدر سفيل. معاذ الله تعالى.

اش خلقى نك روزەسى:

الله غە اشانغان، ايمانى قوتلى اعتقادى پاك كىمسە لرنى، روزە نمازدن و سائر عبادتلردن هيچ نرسە منع ايتە آلماي، بو آدملىر فرصتدە نابالار، قوت و طاقتدە تابالار، بونلر نك ايمانلر ينه قارشو هر تورلى نفسانى و شيطانى مانعلر بار چەسى هيچ يوق مثابه سىندە در.

ازون، سىجاق كونلردە اوراق و پىچان اشچىلر ندىن توندىه اشلاب، كوندز يال ايتوب، عبادە دىنيە سىنى ادا ايتكوچىلر كوب ايشدله، كونك يار يىمىندە اشلاوچىلر و اكثر ندىه اشلاوچىلر ياكە باشقە طريق بر له شغلىنى تطبيق ايدەرك جمع ايدوچىلر كورلمكده ايشدلمكده در.

اگر خدمت بر له روزەنى جمع ايتمك حقيقه ممكن بولمىسە، خدمتدە (اوراق پىچان كىبى) شول وقتندىن تاخىرى جائز بولمىسە، چن وجدان و انصاف حكمنچەر وزە غە طاقت بولمىدقده، روزە نك قضاغە قالدراقمى جائز بولمىسە كرك. يوكللى خاتون، ايمىز و چى خاتون، خستە كشىلر، كىبى آغرو آشوغوچ خدمتلردە بولغان كشىلر حقندە، شريعت قضاغە قالدروغە اذن و یرمىشدر.

لكن بو مسئله حقندە مسلمان كىمسە اوز قلبى بر له يخشى اويلارغە تيوشدر. عالم السر و الخفيات بولغان الله حضور ندىه توتقون

بولماز درجه ده عذرى بولغانده غنه تاخيرگه جرأت ايتو تيوشدر.
چن عاجزلكى اوزينه آنق بولغان كشى افطار ايدوب تمام قسقه
كونلرنى كوتماينچه، عذرى كيتو، قدرتى يتو برله قضا قىلور غه تيوشدر.
ع. بارودى.

دين حقنده.

مندر جات: دين نر سه؟ دين پيغمبرلر آر قلى بلدر يله، دينلر
اساسلر، قرآن، محفوظ، حضرت رسولدن صوك پيغمبرلر وظيفه سن
عالملر باشقارا، دين حياتده مهم اورن توتو، عصر مزنگ متفكرلرى
اسلاميتكه تجسين قىلر، اسلاميت شريعت اجتماعيه در، دينگه انكار
وانك اجتماعى ضررلرى، بوضرولرنى دفع اوچون عقل غنه يتمن،
ادب و فضيلتلر ديندن باشقه بولمى، اساس محفوظ بولا توروب
خرافات ايله دىتى آيرا آلماي ديندن بىزو حماقتى، دىنى عبادتلردن
بىزو وكولوميدان آلا، علومگه مغرور بولو، دىنى يالغش آشلاو،
عقلغه وهم غلبه قىلو، روسيه مسلمانلرنده باشقا دور، باشلرده اخلاق
بوزوقلىغى، بو حقدو علمانك سكوتى، تعصب عكسى نتيجهلر طودرا،
عبادتك حكمتلرى، طهارت نماز و روزده بولغان اسرار، نماز
لوقو آزايدي، روزه توتوده بتوگه تابا بارا، بوتوغريده مطبوعات
وروزه مسئله سنده بعض سوزلر.

دين الله تعالى طرفندن بنده لرگه او يرانلگان قانونلر در، كه بو
قانونلر آر قاسنده بنده لرنگ دنيا ده تركلكلرى گوزه لله شه، اخلاقلىرى
توزمله، سعادت ابديه گه ايرشونگده يوللرى آچيله. بو قانونلر غه
اطاعت نسبتنده بنده لرنگ نفسلىرى علويت كسب ايتو، بر برسى ايله
معامله لرى ياخشيله نه.

بو تعليمات الهى نى بنده لرگه ايرشدر و ده شولوق
بنده لرنگ اوز آرالرندين داهيلر واسطه بولا كىلماشدر. بو
بر سنت الهيه در، نينديگنه كشفيات علميه و فنيه بولسون، باشده زور
مخترعلر و متفكرلرنك ثمره اجتهادلرى بولوب آنلر آر قلى باشقه لر غه ده
بلدر يله. بو آنلر غه اللهك بر عنائتى، بر فيض الهى بولا. شونك كى
تعليمات دينيه نى آگلاب باشقه لر غه ده بلدر و ر اوچونده بيوك بر

آدم، زكى بر نفس كيرهك بولا. شوندى بر آدمنىڭ قىلبنه الله تعالى
 دىنى تعليمات القا قىلە. و آڭادە وحى دىب ئەيتلە. مونه بو وحى
 كىلگان بيوك ذات پيغمبر بولا. تارىخنىڭ كورساتوى و قرآن
 كر يىمىڭدە بلدر و يىنە قاراغاندە بىك كوب پيغمبرلر كىلوب كىتكان،
 بار دە الله تعالى نىڭ دىنى تعليماتن قبول ايتەرلك و آنى باشقە لرغەدە
 بلدر و رلك داھى ذاتلر بولغان. بار دە اوزلر يىنە قوشلغان وظيفەنى باشقارغان
 خلقنى توغرى يولغە صالورغە طرشقان، زمان و محيطلر نىڭ مساعىدەسى
 بو يىنچە الله تعالى نىڭ قوشو يىنە قاراب تىوشلى قومنى حققە ارشاد قىلغانلر.
 بو پيغمبرلرنىڭ اويراتكان دىنلرى اساس اعتبار يىلە
 بار يىنڭدە بر تورلى بولغان: دىن هر وقت دىن اسلام بولغان. الله تعالى
 كلام شريفدە «ان الدين عند الله الاسلام» ديدور. «الله تعالى قاشندە
 دىن، اسلام دىنيدر» دىيكدور. بار پيغمبردە اسلام دىنن توحيد دىنن
 اويراتكان. بار دە خلقنى الله تعالى نىڭ بىرلىگنە اشانورغە اوندانلر.
 بار دە خيال و خرافات اسيرلىكندن قوتلدر و رغە طرشقانلر. عمللر ايلە
 نفسنى تركىيە قىلو، نفسنى ايز گولك گە ماكه لەندرو، اخلاقنى توزەتو
 دىنلرنىڭ بارندەدە مقصد ايتوب توتلغان. تىك بو مقصدغە ايرشو
 اوچون زمان و محيطغە قاراب حركت ايتو تىوش بولغانغە كورە
 مقصدغە ايرشو اوچون كورساتلگان سماوى يوللر تورلى
 پيغمبرلردە تورلىچەرەك بولا كىلگان. زىرا نفوس بشر چىكىسز
 ترقىنى قابل، اول زمان اوزغان صايون كامل لەنە بارا. كون
 صايون ياڭا تجربەلر ياڭا علملر قوشلوب فكر دائىرەلرى كىڭايە.
 تكامل بو عالمنىڭ بر قانۇنيدر. الله تعالى نىڭ سىتىدور. بو قانۇندن
 دىنلردە مستثنى بولا آلمى. آدملرنىڭ فكر دائىرەلرى كىڭايگان، زمان
 و محيطلرى آلىشىغان، اجتماعى و مدنى حاللرى اوزگارگان صايون
 شوڭا موافق روشدە دىنلردە كامل لەنە بارغان.

پيغمبر من حضرت تلي: «بعثت لاتم صالح الا خلاق» ديمشدر.
 «مين اينرگو خلقلرني تماملار اورجوت پيغمبر ايتلدم.» [۱]
 ديمكدر، موندن دينلرنك تدريجا كامل له نه بارغانى، شريعت محمديه
 دينلرنك اينك مكمل بولغانى بلنه، دخى پيغمبر من: «بعثت بالحصاد
 ولم ابعت بالزراعة» ديمشدر. يعنى «مين اورورغه پيغمبر بولدم،
 اينرگه توكل» ديمكدر. [۱] اوتكان پيغمبرلر دين اور لقلرن
 اينكوب كينكانلر. ايندى آنى اوروب تماملارنى قالغان. شريعت
 محمديه اوشبو باشلانغان اشنى تماملاغان. تجربهلر فكرلر قوشله
 بارو ايله آدملرنك فكر دائرهلرى كيتايتكاج، تعليمات الهىنى
 اوزگارتماي صاقلارلق مديت كسب ايتكاج پيغمبرلرنك آخرى
 محمد عليه السلام مبعوث بولمشدر. ايسكيدن اويراتله كيلگان
 تعليمات الهيه محمد عليه السلام آرقلى تمام قيلنمشدر.
 الله تعالى كلام شريفده «ولكن رسول الله وخاتم النبيين» ديهدر.
 «لكن اول محمد عليه السلام الله نك رسولى وپيغمبرلرنك آخرى»
 ديمكدر. دينلرنك اساسى بولغان قرآن كرئمنك يوغالماي صاقلانا چاغى
 قرآنك اوزنده ذكر قيلنغان. قرآن كرئمن مكلر چه آدملر طرفندن
 حفظ قيلنوب نسخهلر يده دنيانك تورلى طرفلر ينه تارالغان. مسلمانلر هر
 عصرده قرآنك نظم معجزينه زور اهميت بيروب آنى اوقوب
 يازوب وحفظ قيلوب كيلگانلر. حتى قرآنك معناسن هيچده
 آغلاما وچيلرده تبرك يوزندن قرآن كرئمنى اوقغان وباللار ينده
 اوقوتقان. علماي امت قرآنك هر آيتن هر جمله سن هر كلمه سن
 حتى هر بر حرفن تمام جنتكله ب احكام قرائت و تفسيرلر يازوب
 كيلگانلر. شول طريقه قرآن كرئمن هيچ بر حرفى اوزگارماينچه

[۱] بخارى و مسلم واحمد

[۱] امام احمد مستندده.

ز مانمىز غە قدر كېلگان، حاضرئىدە علم و ھنرلار بىك ترقى قىلدى.
 مطبوعات تمام قوت آلدى. آزغىنە اھمىتىي حائز بىندە اثرلار بىدە
 يوغالودن امين حالگە كىلدى. ايندى موندن صوك قرآن كرېمنىك
 صاقلانا چاغى دخىدە امينلە شدى. تىك تعليمات قرآنيەنى يالغىش آڭلاب
 صا تاشولر ياكە انى آرتقە تاشلابدە خيال و خرافاتلر غە بىر يولورگنە
 قالدى. موندن قوتلور او چون وحيگە احتياج يوق. دينك اساسى
 بولغان قرآن كرېم ميدانده بولغانلىقدن خلقنى توغرى يولدن
 يازدر ماو علماء وظيفەسى بولوب قالدى.

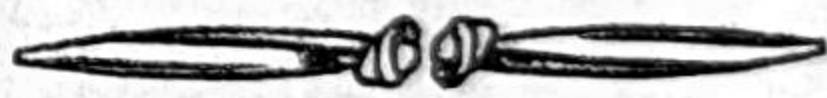
پيغمبر مز «العلماء امانة امتى» ديه در. [۱] عالملىر مينم امتىنىك
 امينلر بىدر ديمكدر. يىنە بر حديثده «العلماء ورثة الانبياء» كىلمشدر. [۲]
 «عالملىر پيغمبرلرنك وارثلر بىدر.» ديمكدر. عقل بشر ترقى قىلدىغىندىن
 امت محمدنىك عالملىرىنە امت امانت قويلمش. امتنى اصلاح عالملىرنك
 بر وظيفە مقدسه لرى بولوب قالمش. بو علماء او چون بيوك بر
 شرف، الله تعالى نك آنلرنى بيوك بر احترام بىدر. علماء مونى آڭلاب
 اصلاح او چون طر شور غە «آدملىرنك ياوزى ياوز عالملىردىر» [۳]
 حديث شريفنە مصداق بولودن صاقلانور غە كىرەك. پيغمبرلرنك
 وارثى بولغان عالملىر اصلاحچى عالملىردىر. زىرا انبياء سىرتى ايله
 مونلر متصف. مونلر دينگە يابشدر لغان بلچراقلىرىنى بدعت و خرافاتلرنى
 تاشلاب ديننى اصلاح قىلو چىلر. پيغمبرلردە محافظە كار توگل بلكە
 اصلاحچى ايدىلر. مونلر غە تواضعلى آدملىر و ياشلر قولاق صالا.
 پيغمبرلر گە دە شويىلە اولمش ايدى. متكبرلر طرفىدىن پيغمبرلر كوب
 جفالر كورگان كىبى اصلاحچى عالملىردە متكبر و حاسدىلر طرفىدىن
 زور مانعلىر غە او چرىلر. پيغمبر مز نك زور دشمانلرنى قريشنىك

[۱] دىلمى فردوسده. [۲] ابن نجار. [۳] دىلمى فردوسده.

زور هم بايلارندن وليد بن مغیره قرآن کریمک علویتنه حیران
 قالسه عناد و تکبرندن پیغمبر من حقنده بویله دیمش: «اول ساحر
 بولمه کیرک. کور میسر مو؟ اول ایر ایله خاتون وبالاری
 آراسن ایر اییت» موزه شونک کبی عصر منک یاوز عالمی
 و آنلرک قوتیسنه ایارگان جاهلریده اصلاحچی عالمی حقنده:
 «ياشلرني آز دروب بترديلر. آنا و آناغه اطاعت بتدی. استاذلرک
 قدر و حرمتی کیتدی. خیر دعاء و یاوز دعاءغه اشانماز بولدیلر.»
 دیب زارلانالر. بو زارلرینک نی قدر یالغش ایکانی آز بر ملاحظه
 ایلهده معلومدر. آنا آنا و استاذلرگا اطاعت ایتمه دیب بر عالمده
 نهیتمی هم نهیتمازده. آرالرینه صالحونلق نوشه ایکان، قایسی یالغش
 طرفده شول عیبلی بولورغه کیرک.

حنفی مظفری.

[آخری بار].

حساب و هلال مسئله لری.

[باشی ۱۱ نچی عددده]

حساب خصوصنده، و اهل حساب قولیله عمل ایتمک بابنده
 خصوص فکر عاجزیدن سو آل ایدر لر سه، حسابک قطعیتنده ذره
 قدر شبهه، و شبههک اولمق احتمالیده یوقدر. چونکه بحول الله
 تعالی و قوته و کرمه و فضله بویله قطعی اولان شیلری بیلمهک،
 و بدیهیاته انکار ایتمکدن چوقدن قور تلمشز. و اهل حساب قولیله
 عمل ایتمک بابنه کلنچه برشی دیهم. چونکه بو مسئله حد ذاتنده
 کوچ مسئله اولدیغی کبی زمان و مکانده غایت اینجه، و بویله شیلرده
 غایت بصیرتله احتیاط کارانه طور انمهی مقتضیدر لر. چونکه
 آنلرک قولیله عمل بزم بو عصریمزده جاینر دگلدردیههم. زیرا دیدیمده

بو گادال اولان هیچ بر دلیم یو قدر . بو بایده وارد اولان احادیثلر
 بونک الی یوم القیامه عدم جواز نه دلالت ایتمز لر . بالعکسن (نحن
 امة امیة لانکتب ولانحسب) الخ شبهه سز بونک جوازینه دلالت
 ایدر . چونکه حسابله عمل جایز اولمه ییدی او وقت مقتضای ظاهر
 (لا يجوز العمل بالحساب) ویا خود (الحساب باطل لا اصل له) کبی
 عبار لری کتور مک ایدی . چونکه شارع بویله شیلری ، وبالخاصه
 کله چکده اهل اسلامک آنکله اشتغال ایتمه لری معلوم اولان شیلری
 شارعک بیان ایتمه سی لازمدر . چونکه (وما ينطق عن الهوى ان
 هو الا وحى يوحى) آیه کریمه سی ، و (كان جبريل عليه سلام ينزل
 على رسول الله صلعم بالسنة كما ينزل عليه بالقرآن يعلمه اياها كما
 يعلمه القرآن) حدیث شریفی موجبچه قول مذکور حق سبحانه
 و تعالی طرفندن افندیمز صلعمه بطریق الوحی اولوب الله تعالی نک
 بونی آگا بیادیر مه سنده شبهه می وارد ؟ ایشته بونک ایچوندر که
 متقدمین حنفیه دن محمد بن مقاتل و شافعیه دن ابن شریح و سائر لرندن
 مطرف بن عبدالله ، ابن قتیبه حسابک جوازینه ذاهب اولمشدو لر . عینی
 بخاری شرحنده فاقدروا له قولنده (وقال آخرون منهم ابن شريح
 ومطرف بن عبدالله وابن قتيبة معناه قدروه بحسب المنازل يعنى
 منازل القمر . وقال ابو عمر فى الاستذكار وقد كان بعض
 كبار التابعين يذهب فى هذا الى اعتبار . بالنجوم (يعنى بسيرها) ومنازل
 القمر وطريق الحساب وقال ابن سيرين وكان افضل له لو لم
 يفعل . . . . . وذكر فى القنية للحنفية لا بأس بالاعتماد على قول
 المنجمين . وعن ابن مقاتل لا بأس بالاعتماد على قولهم والسؤال عنهم
 اذا اتفق عليه جماعة منهم . . . . . قال المازرى حمل جمهور الفقهاء
 قوله صلعم فاقدروا له على ان المراد اكمال العدة ثلاثين كما فسره
 فى حدیث آخر ولا يجوز ان يكون المراد حساب النجوم لان

الناس لو كلفوا به ضايق عليهم لانه لا يعرفه الا الا فراد والشارع
انما يامر الناس بما يعرفه جماهيرهم.
قال القشيري اذ ادل الحساب على ان الهلال قد طلع من الافق
على وجه يرى لولا وجود المانع كالغيم مثلا فهذا يقضي الوجوب
لوجود السبب الشرعي وليس حقيقة الرؤية مشروطة في اللزوم
فان الاتفاق على ان المحبوس في المظمورة اذا علم باكمال العدة
او بالاجتهاد ان اليوم من رمضان وجب عليه الصوم وان لم
ير الهلال ولا اخبره من رآه (ديور) وتأخر يندن ابن وهبان
منظومه سنده:

وقول اولي التوقيت ليسن بموجب

وقيل نعم والبعض ان كان يكثره ديور.

متقدمين حتى تابعين وقتية ووهبانية صاحبلى كبرى متأخر يندن
حسابه اعتماد حقه بوقدر قول وار ايكان ۱۴ نچى قرن هجر يده
حساب باطل، حساب ايله عمل جايز دكل ديمك طوغروسى پك
بيوك قبالى ومجازفة و حماقت و اظهار جهالت ومعارفه قرشو پك
بيوك جنايتدر. چونكه بو نوات كرامك عصر لرنده بو عصر ده اولان
حسابك يوزده برى دكل بيگده بر يده يوق ايدى. بلكه بونلرك
اكثرينك حسابدن مرادلى تشبيك، و چار مان پنجم كير، واهجزة
بود كبرى قوجه قارىلر حسابى اولوب حساب حقيقى دكلدر. بو
ايسه آنلرك اعتبار بالنجوم، وحساب النجوم، وتسيير النجوم
ديمه لرندن نمايان اولمه ددر. چونكه حساب حقيقى يى اراده ايديديار
او وقت حساب سير القمر دير ديار. نجوم مجومى ذكره حاجت
يوق ايدى.

حال بويله ايكان بزم بو عصرده قمر ك شو دقيقه ده فللك اجزاء
مفروضه سندن و ۲۸ منازل قمر ك قنقيسنده اولديغى دكل قنقيسينك
قنقى جزونده اولديغى كوش كبرى ظاهر و آشكار ايكان قنقى يوز
وقنقى معرفت ايله بونى جايز دكل ديمه لى؟ حساب ايله عمل

ايدەلمدە ديهەم، زيرا اولابزدن مقدم بزم بيلديكمزك اون مثلنى بيان
 علمالردن بو قدر بيك نفوس كلوب كيدوبده بونلردن بالاده بيان
 ايتديكمز پك معدود ومحدود ذوات كرامى استمنا ايتدكدن صكره
 بالانلرينك كافه لرى حساب ايله عدم عمل طرفينه ذاهب اولمشدرلر.
 حتى بونلردن اك اخيرى اولان ابن عابدين بعض بر احكام شرعيه ده
 متقدمينك خلافى اوزره عمل قيلمانى تجويز ايدوب بو بابده (نشر
 العرف فى بناء بعض الاحكام الى العرف) نام رساله مستقله تاليف
 يدرك اوراسنده: (فكثير من الاحكام تختلف باختلاف الزمان
 لتغير عرف اهلها، او لحدوث ضرورة، او فساد اهل الزمان بحيث
 لو بقى الحكم على ما كان عليه اولاً للزم منه المشقة والضرر للناس،
 ولخالف قواعد الشريعة المبنية على التخفيف والتيسر، ودفع الضرر
 والفساد لبقاء العالم على اتم نظام، واحسن احكام. ولهداترى مشايخ
 المذهب خالفوا ما نص عليه المجتهد فى مواضع كثيرة بناها على ما
 كان فى زمانه لعلمهم بانه (اي المجتهد) لو كان فى زمانهم لقال بما قالوا
 به اخذاً من قواعد مذهبه فمن ذلك كذا ومنها كذا) ديهرك
 متأخرينك اقتضاء عرف وزمانه بناء مجتهده مخالفت ايدن مسئله لرندن
 ۴۰ - ۵۰ مسئله ذكر ايتديكى حالده اثبات هلال مسئله سينه كلنچه
 كركدر المختار حاشيه سنده، وكرك (تبيه الغافل والوسنان)
 رساله سنده اهل حساب قوليله عمل ايتمه يه قائل اولمشدر. اويله
 اولدقچه بن نصل حديمى بيلمهدن ميدانه آطيلوبده آنلره
 مخالفت ايدرك: كلگز بونكله عمل ايدلم ديه بيليرم؟

وثانيا بزلر بو مسئله ده اقتضا زمان موجبنچه متقدمينك خلافينه
 يوريهرك حساب ايله عمل ايدم رسك احكام شريعتى ابطاله ادنى
 بر بهانه آراشديرمه ده اولان بر طاقم اذعانسز سرساملر بونى بهانه
 اتخاذ ايدمرك منصوص عليه اولان مسائله ده مجتهدينه مخالفت

ايتمه لرنده شبهه يوقدر . نتا ككم تستر نسا و آنلر ك اجانبيله اختلاطلر ينك
عدم جوازي مسئله لرنده اقوال مجتهدين دكل ، نصوص قر آنيه يه
مخالفت ايدوب اسلام قادينلريني كاؤر قادينلري وميمونلر كهي
آچيق صاحيق تياتر لرده اويناتمق ، و قلوبلر نده بي پروا و بلا پرده
ار ككلر ايله بر ابر كيز دير مه ده در لر . بلكه بوندن دها بيوك بعض
بر مسائل اعتقاديه ، واركان اسلاميه ده اهل حقه آچيقدن آچيغه
مخالفت ايدور ك اساس شريعتيه بيله بالطه اورمه ده در لر . حالبوكه
ابن عابدينك ديديك مسائل منصوص عليها ده اولميوب ، آنچق مجتهدلر
زمانده موجود اولان عرفه بنا ايدلمش مسائل اجتهاديه ده در .
بونك بوييله اولماسي في ذاته معلوم اولماسيله بر ابر ابن عابدين
بونكله مذكور بابك اولنده : (اعلم ان المسائل الفقهية اما ان تكون
ثابتة بصريح النص وهي الفصل الاول . واما ان تكون ثابتة بضرب
اجتهاد ورأى وكثير منها ما بينه المجتهد على ما كان في عرف زمانه
بحيث لو كان في زمان العرف الحادث لقال بخلاف ما قاله اول)
ديور . وهو الفصل الاول دن مرادى بوندن مقدم رساك مذكورونك
اولنده (ولا اعتبار للعرف المخالف للنص لان العرف قد يكون
على باطل بخلاف النص . وفي الاشياء العرف غير معتبر في المنصوص
عليه . وفيه أيضا المشقة والخرج انما يعتبران في موضع لانص فيه
واما مع النص بخلافه فلا . . . . . اذا خالف العرف الدليل الشرعي
فان خالفه من كل وجه بان لزم منه ترك النص فلا شك في رده) الخ
ديور . شبهه يوقكه حساب مسئله سي مجتهد فيه اولان مسئله در
منصوص عليه دكلدر . يوقسه قديما و حديثا آنده خلاف واقع اولمزدى
تستر نسوان مسئله سي ايسه (ولا يبدن زينتهن . ويدنين عليهن
من جلابيهن) نص جليللر يله منصوص عليه . ومجمع عليه بين كافة
فرق الاسلام اولان مسئله در ، كه بو آنه قدر فرق اسلامدن بر فرق

دکک، بر فر دیله بونک خلافیه قائل اولمشدر. مفقود مسئله سینگده
 مجتهد فیها اولان مسئله دن اولماسنده شبهه یوقدر. امام اعظم
 حضرتلری بو مسئله یی اجتهادیه کندی زمانی عرفینه بنا ایلمشدر.
 بونک ایچوندرکه بوندن ایکی یوز سنه مقداری اول کلوب کیدن
 مفتی مدینه سید اسعد المدنی فتاوی خیریه دن: (فاذا علم ذلك وعام
 ماالحق النساء من الضرر والمشقة بغيبة ازواجهن كمسئلة هذه المرأة
 فعلى المفتي وان كان حنفيا ان يفتي بجواز الفسخ الصادر من
 القاضي وان كان نائبا) الخ قولنی نقل ایتدکدن صکره: (اقول والذي
 يظهر انه لايشترط ان يكون قاضيا بل ولو كان حكما فانه ينفذ لانه
 ليس بحد ولاقود ولادية على العاقله) دییور. بناء عليه بو مسئله ده
 و بونک امثالنده امام اعظم حضرتلرینه زبان درازلق، و ادب سزلك
 ایتمک انسان کندینک شقاوتینه، و اولادر شددن اولمامه سینه بتون
 عالمی اشهاد ایلمسیدر. چونکه امام اعظم حضرتلری بنم بو قولمی
 قیامته قدر بوز ماگز دیمه مشدر. نعوذ بالله من الخذلان والشقاوة
 بسوء الادب

محمد مراد رمزی

اصحاب کرام وچن مسلمانلار نیچوک بولغانلر؟

اصحاب کرام حضرتلری، بتون اهل اسلام قاشنده، ایک قدرلی
 کشیلر بولوب، آنلر مقدس بولغان اسلام دینییه غایت کوب خدمت
 ایتکان ذاتلر در. آنلر یخشی قلبلی، چن مسلمان بولوب، اسلام
 دینی نک تمثال مجسملری در. آنلر نک اعتقادلری، اخلاق و معامله لری
 و دیانتلری، هر مسلمانغه اورنک بولورغه تیوشدر. شونلقدن اسلام
 علماسی آنلر نک اخلاق و معامله لری، دین و دنیا اشلرنده حرکتلری،

ديانت و عبادتلىرى، بىر بىرلىرىنى مەھبەت و ياردەم ايدىشۇلۇرى حقنىدە، بىك كۆپ كىتابلار يازۇپ، ھەر بىر اشۇلۇرى طوغۇر و سىندە مەلۇمات بىرگەنلەر. دىن سىت مۇسلمان بولۇرغە تىلەگان كىشىلەر، آنلارنىڭ كىدىشۇلۇرىنى بىلورگە آرزۇ ايتۇۋى طىبىعى در. آنلارنى تەفصىلا آڭلارغە تىلەگان كىشىلەر، شۇل خىسۇسە يازلغان كىتابلارنى اوقۇرلەر. بىز بۇ مەقالە مۇزدە آنلارنىڭ احوالدىن غاىت قىسقىلۇق اوزۇرە، اجمالى مەلۇمات بىرۇپ، آنلارنىڭ تۇتقان يوللىرىنى و كىدىشۇلۇرىنى و اعتقادلىرىنى كۆرسەتەمىز:

اصحاب كرام حضرتلىرىنىڭ اللەغە و قىيامت كە ايمانلىرى كامىل ايدى. آنلار ھەر وقت اللە تەعالى حضرتلىرىنى خايطردە تۇتۇپ، آنلارنىڭ رىضالغىن تا بارغە طرىشەلەر، ھەر اشۇلارنىدە اللە خىسۇررىنى بارۇنى، قىيامتدە مۇسۇلىت كىلۇنى اويلاپ خىركت ايتەلەر، فقط اللە خىسۇررىندە عىبلى و اويانلى بولمۇدىن غنە قۇرقەلر ايدى. شۇنلۇدىن آنلار ظاھىرى و باطنى بۇزۇقلۇدىن پاك و صاف بولۇرغە اجتھاد ايتەلر ايدى.

اصحاب كرام شىرىعتنى مۇقدىس دىب اعتقاد ايتەلەر، اوزلارنى شىرىعتنىڭ قلى بىلۇپ، قرآن خىدىشىنى اوزلارنىدە حاكم ايتەلەر، شىرىعت خىكلرنى يىڭلگە خىسابلامىلەر، تاۋىل و تۇجىيەلر ايتۇپ، شىرىعتدە خىلەلر ايلەش قىلمىلر ايدى [۱]. بىر نۇرسە قرآنندە ياكە خىدىثدە ثابت بولسە، آنى شىبھەسىز چىن خىقىقت دىب اعتقاد ايتۇپ، شۇنلۇڭ ايلە عمل ايتەلەر، ثابت بولماغان اشۇردە مۇصلحت كە قاراب اش قىلەلر ايدى. شۇنلۇدىن آنلارنىڭ اسلامىتىلرى صاف، قىلبلىرى پاك، علملىرى بىر كىلى، دىنى تىرىبىلەلرى و دىيانتىلرى كامىل ايدى.

اصحاب كرام قرآن كرىمنى بىك كۆپ اوقىلەر، قرآنندە بولغان غالى و مۇقدىس خىلقلر بىرلە خىلقلار نورغە طرىشەلەر، قرآننىڭ

[۱] بۇنى بەزى كىشىلارنىڭ تەبىر نەچە خىلە شىرى دىمەدك. زىرا اول سۇز اوزى دىن سۇر تۇڭل، شىرىعت خىلەلردىن پاك و مۇقدىس در.

لفظىدىن (تجويدىدىن ومقامىدىن) بىگرەك معناسون آڭلارغە، قرآندە بولغان حكمتلردن فائىدەلەنورگە، قىسەلردن عبرتلەنورگە، قرآن واسطەسىلە اخلاقلارن قىلارن تىرىپە ايتارگە وتوزەتورگە طرشلەر ايدى.

اصحاب كرام عبادتىدىن لذت آلمانلار، نمازلارنى اخلاص وخشوع بىرلە اوقىلار، كوڭلارنىدە اللە تعالىنى حاضر ايتوب، اللەنى كورگان كىبى عبادت ايتارگە طرشلەر ايدى. نمازلارنى آغرىسىنوب غە توڭل، بلكە اللەنىڭ الوغ نعمتى بىلوب، آنىڭ بىرگان نعمتلىرىنىە تشكر ايتوب اوقىلار ايدى. شونلىقدىن آنلارنىڭ نمازلارنى روحلىرىنىە لذت، كوڭللىرىنىە راحتلك صافلىق انكسار (نچكەلك ويومتا) بىرە ايدى. نماز اوقودىدىن سوڭرە هر تورلى بوزوقلىقلارنى مكروه كورە باشلاپ، هر تورلى يىخشىلىقلارغە اخلاصلارنى آرتە ايدى. كوڭلدە يىخشىلىق روحى آرتتىرمىغان نمازلارنى، عبادت دىب آزابلانغان قورنى عادىلارنى، چن عبادتىدىن حسابلامىلار ايدى.

اصحاب كرامنىڭ غايەلرى مقصودلارنى بىر ايدى. آنلار ھەمەسى چن مسلمان بولورغە، قرآن روحى بىرلە روحلانورغە، خلق آراسىندە رسول اللەنىڭ سىنتلارن تىروىچ ايتارگە طرشلەر، مسلمانلىق وطوغرىلىقنىڭ هر جەھتىدىن آلدە بولويىن ايكى عالي مقصود ايتوب توتەلەر ايدى. شونلىقدىن آنلارنىڭ اعتقادلارنى فېكرلارنى بىر توسلى، انفاقلارنى قوتلى، دىن غىرتلارنى كامىل، اسلام فائىدەسىنىە كىلدكە ھەمەسى بىر سوزدە ايدىلار.

اصحاب كرام مسلمانلارنىڭ كىدىشلىرىنى غايەت زور امىد بىرلە قارىلار، اللەنىڭ چن مسلمانلارغە ياردەم ايتووينە كامىل اينانغانلار، اللە تعالىنىڭ (وكان حقاً علينا نصر المؤمنين) سوزى هر وقت آنلارنىڭ خاطرلارنىدە ايدى. درست اسلام يولى ابلە حرىكت ايتدىكلارنىدە.

اشلرى هر جهتدن آلدە بولايغىنە، دنيا آخىرت مسعود بولولر يىنە
 كامل اعتقاد ايتدكلرندن، مستقبللر يىنە زور اميد بىرلە قارىلر، اللەغە
 توكللرى بتون، اوزلر يىنە اعتمادلرى يىرنە ايدى.
 اصحاب كرام خلق غە خدمت ايتونى، اسلام ومسلمانلر فائده سىنە
 طر شونى ايك ئوابلى اشلردن صانيلر ايدى. صحابه لىر اوزلرى
 يىخسى كشىلر بولغانى كىي، باشقەلر ايچون دە يىخسى وفائده لى كشىلر
 ايدى. مسلمانلر آراسندە اسمى مشهور بولغان الوغ صحابه لىر،
 ھمدە ايرلر وخاتونلردن جنت ايله سوينچ بىرلگان صحابه لىر، ھمەسى
 اسلام غە ايك كوب خدمت ايتكان كشىلر در.

اصحاب كرام دنيا و آخىرت سعادتلرىنى جبارغە طر شەلر
 ايدى. آنلر بارچەسى اخلاق، معاملە و دىانت جەتلرندن ايك آلدە
 بولورغە طر شەقلىرى كىي، حيات جەتلرندە ايك آلدە بولورغە
 طر شەلر ايدى. آنلر يىك زور بايلقلردە حاصل ايتكانلر، ھم ايك
 شوكتلى، ايك عدالتلى بر حكومت تشكيل ايتكانلر ايدى (بو اش
 آنلرنىڭ صوفىلق وزاھدلىك لرىنە خلاف توكل ايدى. آنلر اسلامنى
 صاقلامق ايچون بو اشلرنى لازم كورەلر ايدى)

اصحاب كرام زاھد ايدىلر. لىكن آنلرنىڭ زاھدلىكى كسبىنى
 بتونلاي تاشلاب، خلق اوستىنە يوك بولوب عبادت بىرلە گنە اوتكارمكدن
 عبارت توكل ايدى. بلكە خلق دن طمعنى كىسوب، حلال رزقنى
 ايستەب، اللە تعالى بىرگانگە قناعت ايتوب، دىيانى ايك زور مقصود
 ايتماينچە، هر وقت اللە تعالى حضور يىنە و قىامت گە بارونى اويلاپ
 معيشت و حرىكت ايتمكدن عبارت ايدى. (دخى بار.)

شهر شرف

قزان و كىللىرىنىڭ دا كىلادى .

(قوياش دىن)

روحانى ادارەلەر، روحانىلار، دىنى مەكتەپ و مدرسەلەر، مەدەنىيەت ئورگانلىرى ۋە بۇنىڭغا مەنسۇپ مەسئۇلەتلەر ھەققىدە نىظام لائىھەسى تۈزۈلگەندە ياكە تۈزۈلگەن لائىھەلەرنى تەسۋىھ ۋە تەكۋىل ايتكەندە، بۇ قزان اماملىرى تۈبەنە ياز لاقچ اساسلەر رعايە قىلنۇنى تىوش كورە بۇ ھەم پىتر بورغ شەرنەدە اوشبو ۱۹۱۴ سەنە اىيون ۱۵ - ۲۵ دە بولاقچ مسلمانلارنىڭ كىڭاش مەلسەنەن شول اساسلەرنى اەتبار ايتۇنى اوتنەن:

ادارە روحانىلەر ھەققىدە

(۱) قرىم، غربى گوبىرنالەر، زاقافقازىيە ۋە توركستاندىن باشقە روسىيە مەلكتىنىڭ آوروپا ۋە آزىيا قىسەندەگى بارچە مسلمانلارنىڭ روحانىلەرى ۋە روحانى اشلىرى اوفاشەرنە بولغان ادارە روحانىلەر قارامقەندە بولۇر .

(۲) ادارە روحانىلەر يوقارى، اورطە ۋە تۈبەن اسەندە اوج درجەگە بولنوب:

(ا) يوقارى درجەدە بولغانى مەكۇر اوفاشەرنەگى ادارە روحانىلەر .
 (ب) اورتا درجەدە بولغانى آخوندلىق مەكەمەسى .
 (ج) تۈبەن درجەدەگىسى ھەر مەلەدەگى خەتەب ياكە امامنىڭ مەكەمەسى .

(۳) يوقارى درجە ادارە روحانىلەر: مەفتى، آلتى قاضى، سەركاتب، ھوقۇق مەشاورى، ۋە سائەر كانسەلەر يە خادەملەرنەن اەبارتەر .

(۴) ادارە روحانىلەر مەسارفى دولت بودجە تەنە كرتلۇب خەزىنەدىن تەمىن ايدلسە ايدى .

(۵) اوشبو اشلەر ادارە روحانىلەر نەزەرتەندە ۋە آنىڭ ۋەزىفەسى بولسۇن . اول ۋەزىفەلەر بۇنىلەر:

- (ا) مسلمانلرغه دين تعليم ايتوب، آنلرني دين و اخلاق روحنده تربيه ايتمك.
- (ب) زوجيت و عائله مسئله لريني قارامق و بو طوغر يده بولغان دعوا و نزاعلرني فصل ايتمك، تقسيم تركه مسئله لريني قارامق.
- (ج) وقف و وصيتلرگه نظارت ايتمك.
- (د) محله روحاني لريني هم مدرس لرني، معلم و معلمه لرني امتحان ايتوب منصب كه قويماق و لازم اولدوقده آنلرني عزل ايتمك.
- (ه) ميتر يكه يورتمك.
- (و) قرآن كريم و اجزاسينك و باشقه دين كتابلرينك طبع ايتلو و ينه نظارت ايتمك.
- (ز) ديني مكتب و مدرسه لرگه نظارت ايتمك هم حكومت مكتبلرينك دين درس لرينه نظارت و آنلرني تفتيش قيلمق. مذكور وظيفه لرنيك بعضلريني اداره روحانيه بالذات اوزي ادا ايتهر و بعضلريني توبه نكي اداره واسطه سيله ادا ايتهر.
- (۶) اورتا درجه آخوندلق اداره سي: مسلمانلري بولغان هر گوسيرنا شهرنده بر دانه دخي مسلمانلر بولغان اويه زلرده اويهر شهر ي ايله اوللري اوچون بر دانه بولور.
- (۷) آخوندلق اداره سي: شول دائره ده گي آخوند دخي خطيب و مدرس لردن اوچ كشي بولوب مجموعي دورت اعضاءن عبارت بولور.
- (۸) توبه ن درجه اداره: محله ده گي خطيب ياكه امام محكمه سندن عبارتدر.

روحانيلر حقنده.

- (۹) روحاني اداره لر اوچ درجه گه بولونگان كبي روحانيلر هم يوقاري، اورطا و توبه ن درجه لرگه بولونوب يوقاي درجه مفتي و قاضي لر، اورته درجه آخوندلق محكمه سي نك

اعضاسى و توبەن درجە محلە نىڭ مذکور لردن باشقە دىن خادىملرىدىن عبارت بولور.

(۱۰) مفتى بارچە مسلمانلارنىڭ دىنىي رۇيسلارى اولدىغىدىن اوشبو دارە ر و حانىيە نىڭ دائىرەسىدە بولغان بتون اهل اسلام طرفىدىن طوقز يىل ياكە اون ايكى يىل مدتکە صايلا نوب پادشاھ اعظم حضرتلرى طرفىدىن نصب بولنور.

(۱۱) مفتى بولاچق ذات علوم دىنيەدىن خبردار بصيرتلى و دىنگە احتراملى، روسچە ياخشى بلوچى كشى بولور. قاضىلر دىانتلى و بصيرتلى خطيب و مدرسلىردن آلتى يىل مدت ايله صايلا نور.

(۱۲) آخوند، علوم شرعيەنى ياخشى بلوچى، روسچە و احوال زماندىن خبردار خطيب لردن آلتى يىل مدت ايله صايلا نور.

(۱۳) آخوندلارنىڭ باشقە اعضاسى علوم شرعيەدە ماھر، دىانتلى و بصيرتلى خطيب و مدرسلىردن آلتى يىل مدت ايله صايلا نور.

(۱۴) مدرسلىر علوم دىنيەدە و عربياتدە ماھر، اصول تدريس و تعليمنى ياخشى بلوچى دىانتلى كمسەلردن عمرلك انتخاب قىلىنورلر.

(۱۵) خطيبلر، علوم دىنيەنى ياخشى بلوچى، وعظ و خطابت و اصول تعليم و تربىيەدىن خبردار، دىانتلى كمسەلردن عمرلك انتخاب قىلىنورلر.

(۱۶) معلم، علوم دىنيەنى هم تورك لسانى قواعدى ايله و ضرور قدر فنون حياتيەنى بلوچى تعليم و تربىيە بائىدە بصيرتلى و دىانتلى كمسەلردن انتخاب قىلىنورلر.

(۱۷) مؤذن ضروريات دىنيەنى بلوچى دىانتلى كمسەلردن عمرلك انتخاب قىلىنورلر.

(۱۸) بو منصبلردن مدرسلك ايله خطيبلك، خطيبلك ايله معلملك، اماملىق ايله معلملك هم مؤذنىلك ايله معلملك بر كمسەدە جىولو ممكن بولسون.

(۱۹) مذکور روحانیلرنی امتحان ایتوده دقت و اهتمام ایتولسون. بر درجهنی آلور او چون لازم فنلردن امتحان بیره آلمان کمسه لرگه، اول درجه اصلا بیرلمه سون، هم بر درجهنی آلور او چون نیندی فنلردن امتحان بیره آلو تیوش بولا چاغی مضبوط و معلوم بولسون.

(۲۰) محله روحانیلرینک معیشتلری اهالی محله طرفندن تأمین ایتولسون. و هر بر روحانیگه (مدرس، خطیب و امام و مؤذن کیلرگه) ایک آزی نه مقدار معاش بیرولورگه تیوشلگی نظامده تعیین قیلنسون.

(۲۱) روحانیلر عوام درجه سنده حساب ایدلما ی بلکه خریستیان روحانیلری کی امتیازلی بولسونلر.
دینی مکتبلر حقنده.

(۲۲) محله لرده گی ایر و قز بالالر او چون بولغان مکتبلر اداره روحانیه نظارتنده بولسونلر.

(۲۳) بو مکتبلرنی یاقندن اداره قیلو خطیب و امام ایله محله پایو چیتلستواسی نك و وظیفه سی بولسون. تعلیم و ترییه جهتلری خطیب و امام و وظیفه سی، مادی جهتی پایو چیتلستوا و وظیفه سی بولسون.

(۲۴) بو مکتبلرده تعلیم و ترییه اشلرینی هم امتحانلرنی آخوندلق محکمه سی تفتیش و نظارت ایتسون.

(۲۵) حاجت اورنلرده یاغا مکتب و مدرسه لر آچوغه رخصت ایتو اداره روحانیه و وظیفه سی بولسون.
حکومت مکتبلری حقنده.

(۲۶) ابتدائی مکتب (اشقول)، گیمنازیه، ریالی و تجارت مکتبی کی حکومت مکتبلرینه دین معلمگینه اداره روحانیه طرفندن بیرلگان، قولنده معلم لککه شهادتنامه سی بولغان کمسه لرگنه تعیین ایدلسون هم بو مکتبلرده دین تعلیمنی تفتیش ایتهر او چون امتحانلرده هم اوچیلشنوی صاویتلرده

حاضر بولور اوچون، روحانیلار دن مفتش و محتسبلر تعیین ایتولسون.
 (۲۷) محله مکتبلر نده او قولاچق درسار هم حکومت مکتبلر نده گی
 دین درسارینک مقدار ی مضبوط و معلوم بولسون.

دینی مدرسه لر حقنده

(۲۸) مدرسه دینیله لر مزده اداره روحانیله نظارتنده بولسون.
 (۲۹) مدرسه دینیله لر ده علوم دینیله و آغا آلت بولغان علملر هم
 بصیرت و فهمنی آرتدر رغه و علوم دینیله نی اتقان رغه وسیله بولغان
 فنلر او قولور.

(۳۰) بو مدرسه لر نی یاقندن اداره قیلو باش مدرس ایله محله
 پاپوچیتلستواسینک و وظیفه سی بولسون. تعلیم و تربیه جهتلری باش
 مدرس و معلملر دن مرکب هیئت تعلیمیله و وظیفه سی بولوب، مادی جهتی
 پاپوچیتلستوا و وظیفه سی بولسون.

محله تشکیلاتی حقنده

(۳۱) مسجد جامعلی هر بر محله، ملک حقینه مالک، رسمی بر
 جمعیت بولسون.

(۳۲) هر محله ده اهالی محله طرفندن مدت ایله صایلانغان
 پاپوچیتلستوا تشکیل ایدلسون.

(۳۳) هر محله ده دین خادملرینه و وظیفه تعیین ایتولوب مذکور
 پاپوچیتلستوا رغه شول مقدار وظیفه نی تحصیل هم اداسی الزام ایدلسون.
 (۳۴) شهر لر ده، اوللار ده و باشقه اورنلر ده محله آچوب مسجد
 جامع بنا ایتوده مسلمانلر نیک صانی اعتبار ایتولمی مسجدکه احتیاج
 اعتبار ایدلسون.

(۳۵) اوللر ده یاگا مسجد صالوب محله آیرور رغه اذن بیرلگانده
 ایسکی مسجد محله سنده هم یاگا آچولاچق محله ده بیش یوز ایمانه دن
 کیم بولماو شرطی ایله گنه اذن بیرلسون.

(۳۶) مچله لار پاپو چیتلستو اسی دو خاونی صابرانیه نظارتی تحتده بولسون.

(۳۷) خیرات یولینه تعیین ایتو لگان و قفلر دو خاونی صابرانیه نظارتی ایله مچله پاپو چیتلستو اسی تصرفنده بولسون.

(۳۸) حاجت اورنلرده عبادت خانه و مسجد جامعلر صالوغه رخصت ایتو اداره روحانیه اشی بولور. پیار خیالنی ناچالستوا رخصتینه طوقتاماسون.

قران اماملرینک امضالری

حکمتلی سوزلر

«چن فضیلت بای بولمقده توگل، وجدانلی انصافلی بولمقده در»
 «و عده سنده طوغری بولماغان کشی نك دینی ده ناقص بوله در» «عقللی، عالی فکرلی آدملر، بتون دنیاغه و حیات غه اوستدن قاراب محاکمه ایتار، وشوگا قاراب اش قیلور». «آشاو ایچوگه آرتق اهمیت بیرو» هم آشاو ایچوده اولچاوسزلک، عقل نك نقصانندن کیله».
 ابن عمر (رضی الله عنه)

«خاتونلرنک قول هنرلری، الله یولنده صوغشوچی ذاتلرنک قلیچلرندن کورکه مره کدر». «یخشی معامله لی کشیلرنک دوستاری کوب بوله». «نیتی یخشی بولغان کشیلرگه الله یاردم بیره». «ایک قدرلی خاتون انصافلی بولوبده، دین و علم آرتدر رغه طرشقان خاتوندر».
 عائشه (رضی الله عنها)

«ایک یخشی نر سه: طوغری تل، صاب وجدان، یخشی خاتون مالک بولمق. ایک یمان نر سه: یالغان وریالی تل، بوزوق کوگل، یمان خاتون غه مالک بولمقدر». عبدالله بن عمرو بن العاص

«ملت» كتبخانهسى طرفىدىن نىشر ايتلمىكده بولغان
جغرافيا كىتابلىرىدىن

تعليم جغرافيا

۳ جىزىدە، حارث افندى فىض اللين اثرى.

اشبو «تعليم جغرافيا» اورطى مۇكتىلرنىڭ ھەر قايسى سىندە
جغرافيا فىن تعليم اوچون يىتەرلىك قىدر معلوماتىنى شامىل بولدىغىدىن
مشھور رىشى مۇكتىلرنىڭ ۲۰۱ و ۲۰۲ نىچى صىنفلرىنى قىبول ايتلمىشدر.
«تعليم جغرافيا» - بىرىنچى و ايتىنچى جىزى - بىرگە توبىلەنگانى
حالىدە، جغرافيانىڭ اقسامىدىن، جغرافيا علمىنى مۇخسوس اصطلاحاتىدىن،
بىش قىطىقىنىڭ احوال طبعىيەسىدىن، ادارە و ھۆكۈمىتىدىن، ادىيان
ومىداهىتىدىن ھەم على التفصىل روسىيە ھۆكۈمىتىدىن بىتەدر. صوغىنى
دور تىنچى طبعىسىدە جغرافيا رىياسىتىدىن، كىرەكلى قىدر معلومات
بىرەدر. تاكى جغرافيا ھۆسكارلىرى بولدىزلىرى، قۇياش، باشقى
سىيارىلىرى، يىرنىڭ توغرىلىكى و يىرنىڭ طور مۇشى، يىرنىڭ تەولىكى
ھىركىتى ھەم قۇياش ئەيلەنەسىدەگى يىلقى ھىركىتى و شول يىلقى ھىركىتىدىن
فىصول اربىئەنىڭ ھىصولى ھىقنىدە او قوبىگىرىمى قىدر اشكالگە
قاراب معلوماتدار بولاقچىلىرى و شونىڭ اىلە خالىق عالمىنىڭ قىدرىنى
اعتقادلىرىنى كامىللەشدرەچكىلىرى.

اوشانداق خرىپىتە و اطلاقلىرىدە بولغان طول و عرض دائىرىلىرى
و اصطلاحلىرىدە شىكىللىرى اىلە بىراىر علاوہ قىلىندىقلىرىدىن، قىلە اورنى و باشقى
كىرەكلى شىر و سائىرىنى طابا الاچقىلىرى و تىيىن ايتە بىلەچكىلىرى. اىك مۇخىنى
علاوہ قىلىنىش اشكال جىدولى اىلە نورلى ماتور، كورنىشلىرى و بىلى طرفلىرىدە،
اوسە طورغان نورلى عىبىب نىيات رىسىملىرى اىلە آشنا بولاقچىلىرىدە.
بھاسى ۳۰ تىن. پوچىتە اىلە ۳۶ تىن.

«تعليم جغرافيا» - نىچى جىزىدە ايسە روسىيە ھۆكۈمىتىنى باشقى بىش قىطىقىدە
بولغان ھۆكۈمەت و ادارەلىرىدىن بىتەدر.
بھاسى ۳۰ تىن، پوچىتە اىلە ۳۶ تىن.

مرکز سوداسى قىزان، شىبەلىرى اوفا مىنزىلە ھەم لچالى اىچون آدرىس:
КНИГОИЗДАТЕЛЬСТВО „МИЛЛЯТЪ“

قرانده ۱۵ كونده بر چغا تورغان دینی، ادبی، علمی

الدین والادب

مجله سینہ ۱۳۳۲ سنہ ایچون مشتری دفتر آچق.

آبونه سی اولگیجه	بر یلق	۳ صوم
یارم یلق	۱	۵۰ تین
نسخه سی	—	۱۵ تین

مجله نك اداره خانه سی قرانده «ملت» مطبعه سی یور طنده بولوب

آدریس: «ДИНЬ ВА АДАБЪ», КАЗАНЬ, РЕДАКЦІЯ ПРИ ТИПОГР. «МИЛЛЯТЬ»

یا ایسه توغری «ملت» کتبخانه سینہ مراجعت ایدلسه ده جائز.

آدریس: «МИЛЛЯТЬ» КАЗАНЬ